

Bojové použití vrtulníků v armádách Západu

Bojové použití vrtulníků v soudobých podmínkách vedení války po několik let velmi pozorně sledují a zkoumají všechny armády imperialistických států, zejména pak USA. Vojenští odborníci jak technického, tak i operačního zaměření zvláště pozorně sledují a zkoumají zkušenosti americké armády ve vietnamské válce.

Stejně jako hitlerovské Německo před 2. světovou válkou ve Španělsku, tak i dnes američtí imperialisté zkoušejí v těžkých podmínkách vietnamské války své nové bojové prostředky a vojenskou techniku, včetně vojenských vrtulníků různých typů a různého určení. Získané zkušenosti pak velení americké armády důkladně vyhodnocuje a vyvozuje z nich závěry a přijímá opatření k dalšímu rozvoji a zdokonalování vojenské techniky. Ze získaných zkušeností současně vyvozuje i závěry pro další rozvoj taktiky a operačního umění.

Ze zkušeností francouzské armády v alžírské válce, dále z izraelsko-egyptské války v červnu 1967, ale zejména ze zkušeností amerických vojsk ve vietnamské válce se zahraniční vojenští odborníci snaží vyvodit závěry a určit význam a možnosti bojového použití vrtulníků nejen v lokálních válkách (které mohou v budoucnu vzniknout v kterékoli části světa a které mají specifický charakter), ale i v případě globální, ať již konvenční nebo raketové jaderné války.

Názory na bojové použití vrtulníků se v poslední době podstatně změnily zásluhou dosavadních zkušeností. Výsledky, dosažené americkou armádou ve vietnamské válce, v tomto směru jasně hovoří ve prospěch vrtulníků. Jejich charakteristické vlastnosti dovolují totiž velmi výhodně použít je buď jako dopravního, nebo jako bojového prostředku při plnění různých bojových úkolů všech druhů vojsk v různých druzích bojové činnosti, zejména pak v podmínkách, kdy nelze výhodně použít ostatní druhy letounů nebo jiné bojové prostředky.

Vojenští odborníci předních kapitalistických armád přisuzují vrtulníkům značný význam, zvláště při poskytování účinné podpory bojové činnosti pozemních vojsk, ale i při přepravách materiálu všeho druhu.¹⁾

Na základě dosavadních zkušeností a poznatků z rozvoje vyspělých armád světa můžeme konstatovat, že v tomto směru bylo dosaženo v poslední době značného pokroku. Do výzbroje armád jsou ve stále větším rozsahu zaváděny vrtulníky různých typů a určení. To ve svém důsledku vede k určité specializaci vrtulníků z hlediska jejich určení a použití a k vytváření samostatných organických vrtulníkových jednotek v rámci bojových útvarů a svazků pozemních vojsk. Zavádění vrtulníků do výzbroje pozemních vojsk podstatně zvyšuje jejich pohyblivost; její důležitost v soudobých podmín-

kách vedení boje je zřejmá. Zvyšování pohyblivosti vojsk (a tedy i vzdušné pohyblivosti) je nutné věnovat zvýšenou pozornost a vytvářet tak vhodné podmínky, aby pozemní vojska ovládla „třetí dimenzi“.

Použití a začlenění vrtulníků do organizace pozemních vojsk otevírá před útvary a svazky nové možnosti z hlediska zdokonalování jejich bojové činnosti. V případě, že vrtulníky budou mít ve výzbroji vhodné a účinné palebné prostředky, při podpoře bojové činnosti pozemních vojsk a vzdušných výsadek mohou sehrát velmi důležitou úlohu. Zavedení vrtulníků do výzbroje armád a jejich začlenění do organizace pozemních vojsk však s sebou nutně přináší i určité změny nejen v organizaci a činnosti vojsk, ale i v jejich vybavení bojovými prostředky a ostatní vojenskou technikou.

— * —

Zkušenosti americké armády z bojových akcí ve Vietnamu dokazují, že vrtulníky mohou úspěšně plnit **ve prospěch pozemních vojsk tyto úkoly:**

- průzkum a pozorování bojiště,
- upřesňování a řízení palby vlastního dělostřelectva,
- účinná podpora bojové činnosti vlastních pozemních vojsk,
- zabezpečení velení a spojení,
- vyhledávání a ničení, popřípadě navádění vlastních stíhacích a stíhacích bombardovacích letounů na pozemní cíle,
- přeprava osob a materiálu všeho druhu,
- odsun raněných a poškozené bojové techniky,
- pomoc osádkám vlastních havarovaných letounů.

Kromě těchto úkolů mohou vrtulníky plnit i další úkoly, např. doprovázet a chránit vlastní vrtulníkové výsadky během jejich přepravy, při vysazení a v průběhu jejich bojové činnosti, vytvářet dymové clony, klást minové zátarasy, bojovat s nepřátelskými tanky apod.

Vrtulníky se tak stávají jedním z velmi důležitých prostředků vedení boje a

vzhledem k jejich vlastnostem a možnostem má jejich použití stále stoupající tendenci. Vrtulníky, stejně jako pozemní vojska a ostatní druhy bojového letectva, mohou kromě mnoha jiných úkolů v rámci přímé podpory boje vlastních pozemních jednotek útočit na pozemní cíle a objekty protivníka ať již přímo na bojišti, nebo za určitých příznivých podmínek i v týlu jeho bojové sestavy.

Vrtulníky ve srovnání s ostatními druhy letectva mají určité nevýhody, jako např. menší rychlost, kratší dolet, větší citlivost a zranitelnost. Proto nemohou tedy v žádném případě zatím konkurovat např. stíhacím bombardovacím nebo dopravním letounům. Naproti tomu má však vrtulník řadu **výhod**, které jasně hovoří v jeho prospěch. Jde především o tyto **výhody:**

a) Nezávislost vrtulníku na předem vybudovaných vzletových a přistávacích plochách. Potřebuje jen malé přistávací plochy, které jsou v každém terénu v dostatečném množství. Jejich úprava v případě potřeby vyžaduje jen velmi malé náklady. V případě, že by terén výjimečně nedovoloval přistání, je možné vysadit osoby nebo vyložit materiál při vznášení se vrtulníku těsně nad zemí.

b) Možnost přepravy vojsk a materiálu z hloubky vlastního území z prostoru rozmístění záloh nebo rozmístění skladů a zásobovacích středisek přímo do prostoru zasazení a použití; při přepravě na větší vzdálenosti s mezipřistáním a doplněním LPH.

1) Viz např. články: N. Veselov, Vozruženije i bojevoje primeneniye vrtoljotov, Vojennyj zarubežnik č. 6/1966; D. L. Eley, Role and Arming of Helicopters, The RAF Quarterly č. 2/1967; H. Kerutt, Gedanken zur Lufttransportunterstützung auf dem Gefechtsfeld, Truppenpraxis č. 2/1968; H. Kehr, Der Panzerjagdschward, Truppenpraxis č. 2/1968, atd.

c) Vysazená vojska jsou připravena k okamžitému zasazení. Ve srovnání s padákovými výsadky nepotřebují speciální výcvik výsadkových jednotek. Navíc je možné ušetřit drahocenný čas, který je u padákových výsadků zapotřebí k přesunu do prostoru soustředění a nakládání, k ukrytí a vybalení bojové techniky (v prostoru vysazení) a k přesunu výsadku do prostoru zasazení.

d) Vojska je možné přepravovat dvojím způsobem, tj. jak do prostoru zasazení, tak i zpět do záložních prostorů po splnění bojového úkolu nebo do nových prostorů zasazení.

e) Naplánování, příprava a vysazení vojsk z vrtulníků je z časového hlediska daleko rychlejší a méně náročnější, než u padákových výsadků. Vezmeme-li v úvahu, že je možné takto přepravovat řadové jednotky bez předchozího speciálního výsadkového výcviku, pak to podstatně přispěje ke zvýšení pohyblivosti pozemních vojsk.

f) Možnost ochranného doprovodu a podpora boje vrtulníkového výsadku ozbrojenými vrtulníky v prostoru zasazení značně napomáhá k úspěšnému splnění stanoveného bojového úkolu.

Výhody použití vrtulníků ve prospěch pozemních vojsk jsou tedy značné a vedly nakonec k tomu, že v současné době dosáhly takových vlastností, které byly v dřívějších dobách připisovány pěchotě nebo automobilu s vysokou terénní průchodností. V posledních 10–15 letech, zvláště v posledních letech vietnamské války, vrtulník se vyvinul po technické i taktické stránce ve zvláštní a mnohostranně použitelný prostředek pozemních

vojsk. Většina vojenských odborníků tudíž zastává názor, že těžiště činnosti vrtulníků bude spočívat především v pomoci a v účinné podpoře bojové činnosti pozemních vojsk.

Zkušenosti ukazují, že z řady vrtulníků, které Američané vyzkoušeli v bojových podmínkách ve Vietnamu, nejvíce se osvědčily vrtulníky typu Boeing CH-47A „Chinook“, Bell UH-1 B, D „Iroquois“ a Bell AH-1G „Huey Cobra“. Vrtulníky CH-47A a UH-1B, D používají Američané jak v dopravní, tak i v ozbrojené verzi. Vrtulník AH-1G používají výhradně jako ozbrojený vrtulník.

Pokud se týče jednotlivých palubních zbraní — kanónů, kulometů, raketových a ostatních prostředků ničení — které mohou mít vrtulníky ve výzbroji, jde v podstatě o stejné druhy a typy zbraní, které tvoří základní výzbroj, např. stíhačích a stíhačích bombardovacích letounů; jsou pouze v potřebné míře přizpůsobeny pro jejich použití na vrtulnících. Jejich takticko-technické údaje byly již uveřejněny v různé vojenské odborné literatuře a širší vojenská veřejnost je jistě dostatečně zná.

Z hlediska palubních možností a ostatních bojových vlastností ozbrojených vrtulníků zasluhuje pozornost zejména vrtulník Bell AH-1G „Huey Cobra“, jehož technické parametry předčí ostatní používané vrtulníky svého typu. Vedle účinných prostředků ničení má ve své výbavě poměrně dokonalou navigační, radio- a zaměřovací techniku, která mu umožňuje bezpečný let v přízemních výškách a snadnější ovládání a využití jednotlivých palubních zbraní.

— * —

Zkušenosti z vietnamské války ukazují **možné způsoby bojového použití vrtulníků**, které jsou pochopitelně zcela závislé na dané situaci a na úkolech, které mohou vrtulníky plnit ve prospěch vlastních pozemních vojsk. Jde většinou o dnes již plně uznávané a v praxi běžně známé a plněné úkoly. Proto nepokládám za nutné zmiňovat se o každém z uvedených úkolů zvlášť. Považuji však za účelné zmínit se krátce alespoň o některých možných způsobech bojového použití vrtulníků, zejména pokud jde o jejich **použití v boji s nepřátelskými tanky**. Jde o bojovou činnost a úkoly vrtulníků, kde zatím nebylo získáno tolik praktických zkušeností.

Jedním z těchto možných způsobů je **odrážení nepřátelských tanků z léčky**. Vrtulníky vyčkávají v bojové pohotovosti v tzv. „vyčkávacích postaveních“ a teprve na rozkaz (na výzvu) vševojskového velitele vzlétnou k úderům do boků nepřátelských útočících tanků. Vyčkávací postavení (léčku) zaujmají předem, např. na menších, předem upravených lesních pasekách, v osadách, v členitém terénu s přirozenými úkryty, nebo na jiných pro tanky těžko dostupných místech. Svou překvapivou a rozhodnou činností mohou s úspěchem zabránit rychlému pronikání obrněných a tankových jednotek protivníka do hloubky vlastní sestavy, s cílem nedopustit obejít nebo obkí-

čení vlastních pozemních jednotek. Dosažené zkušenosti hodnotí vedoucí činitelé západních armád kladně. Podle jejich předběžného závěru se ukazuje, že tento způsob použití vrtulníků v boji s nepřátelskými tanky bude s velkou pravděpodobností vždy efektivní. Výhodou vrtulníků totiž je, že si po celou dobu boje s nepřátelskými tanky uchovávají vlastní iniciativu jak v čase, tak i ve způsobu úderu.

Vrtulníky je dále možné použít ke **kladení protitankových minových polí a zátarasů**. Podle názorů západních vojenských teoretiků by dosavadní způsob kladení protitankových min v rozsáhlém a pro tanky vcelku dobře průchodném území středoevropského válcíště vyžadoval v dnešních podmínkách boje příliš velké množství protitankových min, na jejichž položení by bylo zapotřebí velmi mnoho sil a času. Možnost řešení se naskýtá ve vhodném přizpůsobení vrtulníků k pokládání protitankových min přímo ze vzduchu. Takto pokládaná minová pole by si- ce byla mnohem viditelnější, než při ukládání min do země. V případě potřeby a za určitých podmínek je však možné je pokládat velmi rychle především na nejdůležitějších, předem vybraných směrech a úsecích obrany, s cílem způsobit maximální ztráty a zdržet postup hlavních útočících vojsk nebo předsunutých oddílů protivníka. Tento způsob kladení protitankových min by znamenal značnou úsporu času, sil i prostředků.

Z taktického hlediska zasluhuje pozornost další možný způsob **použití vrtulníků jako stíhačů tanků**. Tento způsob vedení boje s nepřátelskými tanky v poslední době zkoušejí zejména jednotky západoněmeckého bundeswehru. Bundeswehr již dnes organizuje výcvik osádek vrtulníků vojenského letectva k plnění těchto úkolů a na toto téma uskutečnil již několik praktických cvičení. Vrtulníky, určené k těmto úkolům, jsou začleňovány do tzv. „**vrtulníkových rojů stíhačů tanků**“, které mohou mít např. toto složení: 1 průzkumný vrtulník, 4 vrtulníky stíhači tanků se 4–6 PTRS typu AS-11, i spojovací rádiové družstvo, i družstvo palubní výzbroje a obsluhy vrtulníků a 1 cisternový automobil k doplňování LPH.

Západoněmečtí vojenští představitelé uvádějí, že jak při výcviku osádek, tak i na praktických cvičeních bylo dosaženo dobrých výsledků. Získané zkušenosti ze společných cvičení ukazují, že je nutné, aby rozkazy k zasazení vrtulníků vydávalo přímo velitelství vševojskové divize nebo brigády. Zasazení vrtulníků bylo ú-

spěšné jen tehdy, jestliže byly vrtulníky v bojové pohotovosti na předsunutých postaveních, pokud možno co nejdále vpředu v prostoru prvosledových útvarů a svazků. Zasazením vrtulníků z polních letišť v hloubce vlastní bojové sestavy bylo dosaženo jen omezených úspěchů. Bylo to proto, že velitel roje i osádka vrtulníků neprožívali plně danou bojovou situaci pozemních jednotek; dále i tím, že předáváním rozkazů a delší dobou, které bylo zapotřebí pro přelet vrtulníků z polních letišť do prostoru bojové činnosti, docházelo často ke ztrátě hlavní výhody jejich použití, tj. jejich **rychlému a překvapivému** zasazení v boji s nepřátelskými tanky.

Tento způsob použití vrtulníků je možné použít ve všech druhích boje, kdy obě strany vedou pohyblivý boj. V obraně bude použití tohoto způsobu velmi výhodné za situací, kdy dojde k prolomení obrany nepřátelskými tanky nebo bude hrozit reálné nebezpečí jejího prolomení. Výhodné je jejich použití i v rámci oddílů vedoucích boj na zdrženou, kdy jejich překvapivé použití na bocích může do značné míry usnadnit boj vlastních pozemních jednotek. Velmi výhodně lze využít rychlosti bojových možností a nezávislosti vrtulníků na terénu při boji s nepřátelskými tanky za pronásledování. Méně účelné se zdá být jejich použití za útoku při prolamování nebo v hloubce nepřátelské obrany, neboť dobře vybudovaná obrana protivníka bude z hlediska jeho palebných možností znamenat velké nebezpečí pro vrtulníky.

Dále je možné vrtulníky použít v **součinnosti s tankovou průzkumnou hlídkou**. Rovněž tento způsob v poslední době zkouší bundeswehr. Zkušenosti ukazují, že vrtulník díky své vysoké manévrovosti, rychlosti a nezávislosti na terénu značně napomáhá k dosažení velké časové úspory, umožňuje rychlý postup tankové průzkumné hlídky a včasným varováním před možných a nenadálým napadením ze strany nepřítelů zvyšuje bezpečnost průzkumné hlídky.

Tohoto způsobu použití vrtulníků bude účelné využít zejména při pronásledování ustupujícího nepřítel. Předpokladem je dokonalá součinnost mezi osádkami vrtulníků a průzkumných tanků, které musí být k plnění těchto úkolů předem vycvičeny a dobře připraveny. Organizace a příprava tohoto společného úkolu bude vyžadovat od obou zúčastněných osádek značnou pozornost, přesnost a důslednost nejen v období přípravy, ale i v samotném průběhu jeho plnění.

V závěru uvedu ještě několik poznámek k **možnému uplatnění dosavadních zkušeností z bojového použití vrtulníků v podmínkách středoevropského válčiště** v budoucí možné válce.

Zkoumání těchto otázek věnují západní vojenští teoretici (zejména američtí a západoněmečtí) značnou pozornost. Nebude proto na škodu, jestliže se seznámíme s některými názory jednoho z předních amerických specialistů H. H. Howze na problémy možného bojového použití vrtulníků na středoevropském válčišti.²⁾

Hned na počátku svých úvah přiznává, že použití vrtulníků na středoevropském válčišti (zejména ozbrojených vrtulníků) bude poněkud odlišné, než ve Vietnamu. Výsledky ve vietnamské válce sice potvrdily správnost myšlenek o možnostech použití vrtulníků v bojových podmínkách, které jsou charakteristické pro tuto válku, avšak zkušenosti zde získané ještě nijak nedokazují, že bude možné použít vrtulníky stejně efektivně i na středoevropském válčišti. Nejvíce pochybností v tomto směru vzbuzuje dosud **zranitelnost vrtulníků**.

Tak např. jedním ze způsobů bojové činnosti ozbrojených vrtulníků ve Vietnamu je poskytování ochranného doprovodu dopravním vrtulníkům při letu nad územím protivníka. Podobné úkoly budou podle jeho názoru přicházet na středoevropském válčišti jen zřídka kdy v úvahu. Jedním z hlavních nebezpečí pro vrtulníky je totiž stále ještě palba z ručních zbraní. Podle oficiálních údajů amerického velení činí celkové ztráty vrtulníků od počátku války do května 1968 celkem 1639 vrtulníků. Z tohoto počtu bylo 685 vrtulníků sestřeleno a 954 vrtulníků zničeno na zemi. Lze proto právem předpokládat, že toto nebezpečí pro vrtulníky bude v plné míře platit i v podmínkách středoevropského válčiště, kde nasycenost bojové sestavy palebnými prostředky a hustota vojsk v prostoru bojiště bude nepoměrně větší. Kromě toho nelze vyloučit i možnost ničit vrtulníky palbou zbraní větších ráží.

Na druhé straně však existují reálné možnosti, jak omezit ničivé účinky palby těchto zbraní. Jsou to např. správná volba trati a výšky letu, dovedné využívání členitosti terénu, využívání manévrových schopností vrtulníků a palebných možností vlastních zbraní apod.

Při rozvíjení dosaženého úspěchu mohou vrtulníky, stejně jako tanky a dělo-

střelectvo, vést palbu na cíle a objekty protivníka z území obsazeného vlastními jednotkami. To ovšem neznamená, že se omezí jen na tuto možnost. Za příznivých podmínek budou pronikat přes frontu nad území protivníka. Bude k tomu docházet zejména za nesouvislé fronty nebo za letu nad slabě bráněnými prostory, nad bažinatým a těžko schůdným terénem apod. V každém případě bude vždy hodně záležet na volbě vhodné trati letu, která by odpovídala daným podmínkám.

Další možností, jak dosáhnout větší životnosti vrtulníků na bojišti, je jejich použití v těsné součinnosti s ostatními druhy letectva, dělostřelectvem, tanky, raketovými prostředky atd. Rovněž krátkodobé, avšak silné soustředění palby pozemních zbraní z vytváření dýmových clon může poskytnout vrtulníkům ochranu před pozorováním a účinky zbraní protivníka po dobu jejich letu na jednotlivých úsecích předem stanovené trati letu.

Ke snížení zranitelnosti vrtulníků přispívá jejich vybavení ocelovými pancíři pro ochranu osádky a nejdůležitějších částí vrtulníků. Z hlediska snížení jejich zranitelnosti na zemi pak bude třeba, aby nově projektované a vyráběné vrtulníky byly schopny pojíždět na krátké vzdálenosti bez nosného rotoru, aby je bylo možné rozmisťovat skrytě s plným využitím lesních porostů a znemožnit tak protivníkovi jejich odhalení a zničení.

Použití vrtulníků (stejně jako ostatní bojové techniky) v **raketové jaderné válce** je podle jeho názoru stále ještě natolik nejasné, že je možné uvést jen několik stručných poznámek.

Vezmeme-li v úvahu podmínky raketové jaderné války, setkáváme se se zcela neznámými a v praxi neověřenými skutečnostmi. Naše představy o průběhu jaderné války jsou založeny pouze na výpočtech a dohadech, které se v praxi budou velmi často rozcházet se skutečností. Přesto však je možné říci již dnes s největší pravděpodobností, že hustota vojsk na válčišti bude podstatně nižší než dosud. Údery jaderných zbraní bude možné podle potřeby rychle přenášet z jednoho směru na druhý a na prostory soustředění vojsk protivníka. Za těchto podmínek bude mít mobilitu pozemních vojsk mnohem větší význam než za normálních podmínek. Kromě ničivých účinků jaderných zbraní je nutné počítat s radioaktivním zamořením rozsáhlých území, což do značné míry omezí a v některých případech zcela znemožní pohyb vojsk po zemi. Za takové situace budou vrtul-

2) Viz článek H. H. Howze, *The Armed Helicopter in the Defence of Europe*, NATO's Fifteen Nations, August-September 1967

níky jedním z mála bojových prostředků, které budou schopny okamžitého nasazení a lze tedy předpokládat, že jejich použití a pomoc bude stále častěji vyžadována.

Nevyhnutelně se také naskýtá otázka možného střetnutí mezi vrtulníky navzájem. V tomto směru nejsou zatím žádné zkušenosti. Určité možnosti řešení tohoto problému však existují již dnes a je třeba je dále rozvíjet a zdokonalovat. Ozbrojené vrtulníky, které mají zejména otočná střelecká kulometná nebo kanó-

nová stanoviště a zaměřovače určené víceméně k vedení palby na pozemní cíle, mohou za určitých podmínek bojovat i proti pomalým vzdušným cílům, tj. proti vrtulníkům.

Na otázku, kolik vrtulníků bude nutně zapotřebí, nelze dát zatím uspokojivou odpověď. Předpokládá se však, že jejich potřeba bude dosti velká. Již dnes se ukazuje, že i poměrně malý počet ozbrojených vrtulníků bude mít vliv na bojovou činnost a efektivnost bojových prostředků všech druhů vojsk.

ZKUŠENOSTI

PRAXE